

IS-återvändarna och samhällskontraktet

En normativ analys om svenskt medborgarskap

Abstract

During the spring of 2019 a debate arised in Swedish politics regarding returning IS-fighters and if they should be allowed to retain their Swedish citizenship. With a normative analysis, the essay answers how the Swedish government ought to act from a normative standpoint. This is done from the viewpoint of social contract theory, where the possession of a citizenship is equated to being a part of the social contract. By examining the thoughts of John Locke, John Rawls and Philip Pettit, the essay creates its theoretical framework.

In the analysis, it is noticed that governmental acts should be generalizable, which means that the withdrawal of citizenship for IS-fighters also leads to the withdrawal of other groups of people such as neo-Nazis. The argument that the social contract needs stability is used to reject this notion. Another argument is made that freedom only can exist within the social contract. The conclusion is drawn that the Swedish government ought not to withdraw citizenships, and should instead prosecute the returners. With its final remarks the essay creates a future approach regarding citizenship, where only one citizenship should be allowed, to guarantee political and democratic freedom and equality.

Nyckelord: Samhällskontraktet, medborgarskap, IS-återvändare, normativitet

Antal ord: 9752

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1. Problemformulering.....	5
1.2. Syfte och frågeställning	5
1.3. Tidigare forskning.....	6
1.4. Metod.....	6
1.4.1. Litteratur och material	7
1.5. Avgränsningar	8
2. Avhandling	10
2.1. John Locke.....	10
2.2. John Rawls.....	11
2.3. Philip Pettit	13
2.4. IS och de svenska sympatisörerna	14
3. Normativ analys	17
3.1. John Locke och IS-återvändarna.....	18
3.2. John Rawls och IS-återvändarna.....	19
3.3. Philip Pettit och IS-återvändarna	21
4. Diskussion	23
5. Referenslista	26

1. Inledning

1.1. Problemformulering

Det har under de senaste månaderna pågått en debatt gällande huruvida Sverige som land har, eller bör ta, ansvar för de svenska medborgare som har rest till Syrien och Turkiet för att strida för Islamiska Staten (IS). Det är en debatt som pågår i många länder och är starkt känslomässigt influerad. I grund och botten är det dock en debatt om medborgarskapet, om vilka rättigheter och skyldigheter som kommer med ett svenskt medborgarskap. Debatten handlar om huruvida det är möjligt, eftersträvansvärt eller ett brott mot mänskliga rättigheter att frånta människor deras medborgarskap.

1.2. Syfte och frågeställning

Syfte med denna uppsats är att ge svar på hur man bör hantera medborgarskapet hos de människor som har åkt för att strida med IS och kommer tillbaka till Sverige. För att besvara detta finns det många olika utgångspunkter man kan inta. Å ena sidan kan man utgå från detta juridiskt, d.v.s. hur lagar samt förordningar både nationellt och internationellt tolkar problematiken som uppstår. Å andra sidan kan man utgå från statsvetenskapliga teorier om medborgarskap, till exempel kopplat till migration och integrationspolitik. Uppsatsen kommer inte att utgå från någon av dessa. Istället kommer den ta sin utgångspunkt i den politiska filosofin, mer specifikt i tankarna om samhällskontraktet. Dessa är grundläggande och vedertagna inom det politiska tänkandet, vilket gör det till en högst relevant tankefigur att använda sig av för analysera politiska problem. Genom att använda det tankeexperiment som samhällskontraktet utgör, anser jag att man kan nå andra slutsatser som missas om man endast fokuserar på juridiska aspekter. Med hjälp av samhällskontraktet, som i mångt och mycket behandlar relationen mellan staten och dess medborgare, är målet att komma fram till ett svar om hur svenska staten bör hantera de s.k. IS-återvändarna. Genom att översätta de teoretiska tankar om relationen mellan staten och individerna som olika samhällskontrakt aktualiserar, hoppas jag kunna ha en givande diskussion och dra slutsatser kopplade till frågeställningen. På detta sätt får uppsatsen utomvetenskaplig relevans genom att belysa olika normativa premisser och vilka konsekvenser ett anammande av dessa får i verkligheten. Den inomvetenskapliga relevansen hos uppsatsen genereras på ungefär samma sätt, genom att det görs en ny slags läsning

av de olika samhällskontraktsteorierna, med fokus på vad de säger om eventuell uteslutning ur samhällskontraktet.

Den forskningsfråga som jag ämnar att besvara blir således: *Utifrån ett samhällskontraktsteoretiskt perspektiv, hur bör svenska staten hantera det svenska medborgarskapet hos återvändande IS-medlemmar?*

Tankarna om samhällskontraktet är många och därför är det viktigt att jag är selektiv när jag väljer ut vilka som är i fokus. Jag kommer utgå från tre olika samhällskontraktstänkare, eftersom detta ger en bra balans mellan att få flera perspektiv utan att förlora den djupare förståelsen för dessa. De utvalda är John Locke, John Rawls samt Philip Pettit, där Locke och Rawls har betydligt mer omfattande teorier medans Pettits tankar snarare är en kritik på befintliga teorier. Senare i uppsatsen kommer det föras ett resonemang kring varför dessa blev valda.

1.3. Tidigare forskning

Om samhällskontraktet finns det en stor mängd tidigare forskning, dels gällande dess grundläggande filosofi och hur man ska tolka denna, men även kopplat till aspekter som kontraktsbrott och kontraktets applicering i samhället. Exempel på detta som kan vara relevant att läsa i samband med denna uppsats är en artikel av Jean Hampton gällande Rawls samhällskontrakt (Hampton 1980), en artikel av ett antal forskare vid Pennsylvania State University om huruvida samhällskontraktet gäller lika för alla samhällsgrupper (Wray-Lake m.fl. 2008), en artikel av Bill Jordan om hur globaliseringens urvattning av det lokala samhället tar sig uttryck i exkludering och våld (Jordan 2003) samt en artikel av Paul Weirich som diskuterar hur man ska nå ett inklusivt samhällskontrakt baserat på alla medlemmars förmåga att bidra (Weirich 2010). Gällande empirin, d.v.s. IS-återvändare, finns det inte mycket forskning. Detta är inte överraskande med tanke på att det är en debatt och ett fenomen som nyligen har blivit aktuellt. Där finns däremot historiska likheter, nämligen svenska nazister som reste för att strida för Tyskland under andra världskriget (Deland 2010).

1.4. Metod

Uppsatsen kommer i huvudsak att bestå av två olika metoder. I avhandlingsdelen, kommer jag utföra en beskrivande idéanalys, vilket fokuserar på att återge de idéerna som presenteras i ett visst sammanhang (Beckman 2005, s. 49). Beckman menar att en beskrivande idéanalys bidrar genom att beskriva en idé utifrån antingen ett nytt sätt att förstå begrepp och argument, eller genom nya texter (Ibid, s. 50). Min idéanalytiska beskrivning med sitt fokus på hur en medborgare

utesluts ur samhällskontraktet, ger ett nytt perspektiv på idéerna som inte har använts förr. Ett korrekt återgivande av idéerna är också av största vikt.

Det bör också klargöras att idéanalysen kommer vara idécentrerad snarare än aktörscentrerad (Ibid, s. 15). Detta innebär att fokus enbart kommer ligga på de faktiska idéer som uttrycks i en text, och inte på de aktörer och sammanhang som ligger bakom idéerna vilket får konsekvenser för hur man ska förstå texten (Ibid). Jag kommer helt enkelt fokusera på idéerna oberoende av vem som har uttryckt dem. Även i valet av samhällskontraktsteorier ligger fokus framförallt på idéernas innehåll, snarare än teoretikerna och dess sammanhang.

Analysdelen kommer istället vara av normativ natur. Det kommer utföras en *normativ givet att-analys* vilket innebär att normativa ställningstaganden i sakfrågor kommer problematiseras och undersökas (Badersten 2006, s. 188). Man utgår från ett antal normativa premisser och undersöker sedan vad den normativa slutsatsen blir, givet att dessa premisser föreligger (Ibid, s. 44). Det går ofta att göra komparativt, vilket kan belysa det faktum att olika normativa ingångspunkter leder till olika slutsatser (Ibid). Detta är vad som kommer användas när jag applicerar samhällskontraktsteorierna på empirin om IS-återvändare. Jag kommer använda de normativa premisser som de olika teoretikerna ställer upp, och analysera vilka normativa slutsatser detta får för hur svenska staten bör agera gällande IS-återvändarna.

Utifrån de slutsatser som dras från den normativa givet att-analysen, utförs en *normativ analys i egentlig mening*, vilket innebär att rättfärdiga ett normativt ställningstagande (Ibid, s. 188). Det handlar om att tydligt argumentera för en viss uppsättning handlingar utifrån en väl motiverad värdegrund (Ibid, s. 47) Denna typen av normativ analys kommer utföras efter att den normativa givet att-analysen är färdigställd. Målet här är att nå fram till ett svar på frågeställningen som tar sin grund i den normativa givet att-analysen, men som även byggs på av ett eget normativt rättfärdigande.

Samhällskontraktet kan ta många former och berör saker som t.ex. rättvisa eller statens legitimitet. Vad alla teorier har gemensamt är att de berör det normativa i relationen mellan staten och dess individer, d.v.s. hur den här relationen bör se ut. Hur detta ser ut skiljer sig mellan olika samhällskontraktsteoretiker, men grundas oftast i någon slags begynnelse-situation, utifrån vilken man rationellt kan härleda denna relations natur. Detta tar sin form som tankeexperiment, som ibland även antas ha historisk backning, och som försöker beskriva en mer eller mindre idealsituation. Det finns dock ett problem i att det är svårt att avgöra hur samhällskontraktet tar sig uttryck i verkligheten, speciellt eftersom det i grund och botten är ett tankeexperiment. I avhandlingsdelen kommer det resoneras hur detta problem ska kringgås, vilket kommer ta sin utgångspunkt i det medborgarskap som människor har idag, vilka är ett bevis för att där finns en relation mellan stat och individer fylld med rättigheter och skyldigheter.

1.4.1. Litteratur och material

I metoddelen kommer jag använda mig av litteratur som har en generell inriktning till de metoder som är av intresse. Metoden i den första delen kommer vara en idéanalys och därför kommer Ludvig Beckmans bok *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer* (Beckman 2005) användas, som ger en övergripande skildring av idéanalysens olika aspekter. I analysdelen kommer jag även att använda mig av normativ metod för att kunna svara på frågeställningen på ett tillfredsställande sätt. Här kommer Björn Baderstens bok *Normativ metod - att studera det önskvärda* (Badersten 2006) att användas.

När det kommer till samhällskontraktet, kommer litteraturen vara originaltexterna från de filosofer uppsatsen baseras på. Avhandlingen kommer alltså att utgå från *Second Treatise of Government* (Locke 1690/1980), *A Theory of Justice* (Rawls 1971/1996) samt *Republicanism* (Pettit 1997). Det är i dessa böcker som de olika teoretikerna framställer sina teorier. Ett resonemang varför just dessa kontraktsteoretiker har valts är nu på sin plats. Först ut är John Locke, som är en av de klassiska kontraktstänkarna under 1600 och 1700-talet. Jag har valt John Locke, snarare än hans samtida motsvarigheter Hobbes och Rousseau., eftersom han var en viktig inspiration för instiftandet av den moderna demokratin. Han var även en förespråkare för det liberala samhället (Macpherson 1980, s. vii-viii), vilket kan, i alla fall i grova drag, anses föreligga i Sverige idag. Den andra teoretikern som kommer presenteras är John Rawls som var med och återupplivade både den politiska filosofin samt samhällskontraktsteorin under 1900-talet (Kymlicka 1990, s. 11). Anledningen till valet av honom, förutom hans betydelse för den moderna politiska filosofin, är att hans samhällskontrakt har frihet samt distributiv rättvisa som mål, vilket även det kan anses vara en del av det svenska samhället, framförallt historiskt. Avslutningsvis kommer samhällskontraktet presenteras så som det framställs av Philip Pettit. Hans tankegångar är relevanta eftersom han presenterar en intressant kritik av samhällskontraktet som kommer bidra med ett annat perspektiv i analysen av empirin. Även om hans teori inte är lika extensiv som de andras, utgör den ändå ett välbehövligt inlägg i diskursen om samhällskontraktsteori.

Det empiriska materialet kommer i huvudsak att bestå av nyhetsartiklar från stora svenska massmedier, public service samt en undersökning från Svenska försvarshögskolan som är baserad på uppgifter från Säpo. Detta kommer att kompletteras med kolumner av Oisin Cantwell i Aftonbladet. Målet med valet av nyhetsartiklar är att hitta en så objektiv bild som möjligt av hur situationen ser ut i verkligheten, eftersom frågan om IS-återvändare har blivit en het debattfråga som ofta presenteras tendentiöst för att stärka partipolitiska åsikter. Undersökningen från försvarshögskolan bidrar framförallt med objektiv statistik gällande de som har rest för att strida med IS. Oisin Cantwells texter används för att kunna beskriva delar av den debatten som har uppstått och de åtgärder som har utförts för att tackla det problem som IS-återvändarna utgör.

1.5. Avgränsningar

När det kommer till empirin är det lätt att analysera detta ur ett juridiskt perspektiv, eftersom medborgarskapet i huvudsak är en juridisk företeelse. Detta är dock något som ska undvikas i denna uppsats. Fokus i analysen kommer istället helt och hållet att ligga på hur empirin kan analyseras i ljuset av samhällskontraktsteorierna, och kommer därför inte att centreras kring juridiska aspekter så som att det är emot de mänskliga rättigheterna att göra en människa statslös (UN Human Rights). Att man inte får göra en person statslös är viktigt och det kommer resoneras kring hur forskningsfrågan ska besvaras utan de mänskliga rättigheterna som fundament. Det finns däremot vissa juridiska aspekter som är en del av samhällskontraktet som kommer beaktas. Lagbrott till exempel, kommer behandlas på samma sätt som i verkligheten, i den mån att det krävs tillräckliga bevis för att fälla någon, att man är oskyldig tills motsatsen bevisas samt att det inte går att straffa någon retroaktivt.

Uppsatsen kommer heller inte att fokusera på de barn som sitter fast i kurdiska fångläger efter IS fall, även om detta kommer nämnas när empirin presenteras. Anledningen till detta är att det känns självklart att man ska hjälpa dessa barnen eftersom de varken kan hållas ansvariga för sina föräldrars val, eller kan anses utgöra ett hot mot det svenska samhället.

En ytterligare avgränsning är att uppsatsen inte kommer resonera kritiskt kring samhällskontraktsteoriernas hållbarhet och giltighet. Så länge det inte föreligger stora problem med hållbarheten och giltigheten kommer teoriernas korrekthet att förutsättas, för att sedan kunna använda dem kopplat till empirin. Att föra en lång diskussion kring de antaganden och empiriska observationer som ligger till grund för de olika teorierna är självklart givande, men inte något som uppsatsen varken har behov eller nytta av. Resonerande kring teoriernas bakomliggande antaganden kommer som sagt endast ske om dessa blir problematiska för uppsatsens undersökning och analys.

2. Avhandling

2.1. John Locke

John Lockes samhällskontraktsteori tar sin början i det s.k. naturtillståndet, som antas ha existerat hos människan under dess första dagar (Locke 1690/1980, s. 13). Naturtillståndet blir uppmålat på olika sätt av olika teoretiker, och Lockes naturtillstånd är en relativt fridfull tillvaro. Det är ett tillstånd som kännetecknas av handlingsfrihet hos människor samtidigt som det råder jämlikhet mellan alla människor, baserad på likvärdigheten i allas naturliga egenskaper (Ibid, s. 8). Den friheten som råder kontrolleras dock av en naturlig lag, som härstammar från gud, som säger att “no one ought to harm another in his life, health, liberty or possessions” (Ibid, s. 9), med det ultimata målet “the peace and preservation of all mankind” (Ibid). Vad som även utmärker naturtillståndet är att upprätthållandet av denna naturliga lag ligger i varje enskild individs egna händer, eftersom en lag kräver en exekutiv makt för att vara relevant (Ibid, s. 9-10). Om någon bryter mot den naturliga lagen, försätter de sig själva i det som Locke kallar “a state of war” (Ibid, s. 14), vilket innebär att andra har rätt att försvara sig om man försöker inkräkta på deras naturliga frihet. Även om naturtillståndet är fredligt i sin grund, kommer man aldrig komma från irrationella människors vilja att utöva makt över andra, vilket gör att naturtillståndet försätts i ett krigstillstånd allt för frekvent (Ibid, s. 15). Denna risk för konflikt leder till att människor väljer att ingå ett kontrakt och skapa ett samhälle, för att kunna undvika krigstillståndet och istället låta en exekutiv makt, som hämtar sin legitimitet från samhällskontraktet, döma dem som bryter mot den naturliga lagen (Ibid, s. 16).

Det finns ytterligare en anledning till varför människan väljer att upprätta samhällskontraktet, vilket är kopplat till uppkomsten av egendom. I naturtillståndet, är människan endast ägare av sin egen person och kropp, som man själv har fullkomlig makt över (Ibid, s. 19). Locke menar dock att en människa kan skaffa sig materiell egendom, genom att blanda ens kroppsliga arbete, som man äger, med det som naturen erbjuder (Ibid). Genom att beblanda sin arbetskraft med en naturlig råvara, tar man den ur dess grundläggande naturliga tillstånd och det blir arbetarens egendom (Ibid). Denna möjlighet för människan begränsas av två regler. Den första är att man bara får tillskansa sig den mängd egendom som lämnar tillräckligt mycket kvar till andra (Ibid). Den andra regeln är att man får tillskansa sig egendom så länge den naturliga råvaran finns kvar i tillräckligt hög grad. Människan får inte förstöra eller ta slut på något som är givet av naturen (Ibid, s. 20-21). Vad de båda reglerna har gemensamt är att de förhindrar människan att införskaffa mer egendom än de kan göra bruk av, eftersom detta leder till ett överutnyttjande av naturens resurser (Ibid, s. 28). Detta

förändras med uppfinningen av pengar, vilket möjliggör ett överdrivet innehav av egendom som tar sin form i materiella ting som inte förstörs (Ibid, s. 29). Effekten blir att en enskild individ kan förse sig med enorma mängder egendom, vilket rubbar balansen som Lockes två regler har satt upp, d.v.s. att det som naturen erbjuder börjar sina (Ibid, s. 27). Detta blir den andra anledningen till att människan väljer att frångå naturtillståndet och ingå i samhällskontraktet, för att skydda egendomen samt möjligheten att inneha och tillägna sig denna (Ibid).

Människan kommer att ingå ett samhällskontrakt för att kunna skydda sina liv, sin frihet och sina egendomar, vilket betyder att det är bevarandet av dessa som är det främsta målet för samhället som institution (Ibid, s. 65-66). För att klara av detta får det legislativa en upphöjd position som den ultimata kraften, vilken inte kan utmanas av några andra eftersom det övergripande målet för samhället då skulle bli ogenomförbart (Ibid, s. 69). Legitimiteten för det legislativa kommer ur samhällskontraktet och det faktum att människor frivilligt har gått med på att placera denna makten hos lagstiftningen (Ibid, s. 70). Detta är vad som karaktäriserar ett politiskt samhälle, eller en politisk gemenskap. De människor som har valt att ingå i gemenskapen har av sagt sig sin exekutiva makt, som de innehar i naturtillståndet, och istället tilldelat denna makt till en allomfattande auktoritet (Ibid, s. 48). Trots att varje individ blir underställd lagen, betyder det inte att friheten försummas. Istället menar Locke att lagbundenheten "is not so much the limitation as the direction of a free and intelligent agent" (Ibid, s. 32). Det är alltså endast under en korrekt lag, som friheten frodas, eftersom den då står under beskydd av staten (Ibid).

Vad som också måste beaktas utifrån uppsatsens syfte, är hur Locke ser på eventuell uteslutning från samhällskontraktet. En position som Locke tar är att "No man in civil society can be exempted from the laws of it" (Ibid, s. 51). Om man utför handlingar som går emot lagarna, är man inte en del av samhället, utan befinner sig istället fortfarande i naturtillståndet (Ibid). Genom att bryta mot lagarna, försätter individen sig i ett krigstillstånd (se ovan) gentemot de som skadas av hans lagbrott (Ibid, s. 116) vilket leder till att "all former ties are cancelled [and] all other rights cease" (Ibid, s. 117). Att bryta mot lagen får helt enkelt grava konsekvenser under Lockes samhällskontrakt.

2.2. John Rawls

Rawls samhällskontraktsteori har samma uppbyggnad som Lockes, nämligen att först beskriva en begynnelse-situation för att sedan, utifrån den, argumentera för att vissa specifika principer skapas i begynnelse-situationen (Rawls 1971/1996, s. 36). För Rawls är dock denna begynnelse-situation av helt annan karaktär än Lockes naturtillstånd. Målet för Rawls är att försöka skapa en mer generell och abstrakt version av samhällskontraktet, genom att frångå tanken om det explicita medgivandet som ingås mellan individen och staten (Ibid, s. 32). Motsvarigheten till naturtillståndet kallar han ursprungspositionen, och påstås inte utgöra något historiskt tillstånd, utan är snarare ett tankeexperiment som kan utnyttjas för att

komma fram till vissa rättvisepprinciper som bör ligga till grund för samhällets utformning (Ibid, s. 33). Det som karakteriserar ursprungspositionen är att de människor som intar den göms bakom en slöja av okunnighet, där man inte har kunskap om saker som klasstillhörighet, fysiska och psykiska egenskaper, ambitioner, böjelser och moraliska sentiment (Ibid, s. 33, 143). Deltagarna i ursprungspositionen har heller ingen kunskap om de ekonomiska, politiska och sociala omständigheter som föreligger i det egna samhället (Ibid, s. 144). Effekten blir att man lyckas eliminera de naturgivna omständigheter som leder till en partisk syn på vad rättvisa är (Ibid, s. 143). På så sätt måste människor välja rättvisepprinciper som de kan uppfatta som rättvisa och vara beredda att leva under, hur deras liv än ser ut, vilket ger en samhällelig legitimitet (Ibid, s. 33, 144). Valet av principer baseras på en vilja att främja sina egna intressen. Men eftersom man inte vet vilka intressen man kommer ha, måste rättvisepprinciperna utformas så att de kan främja ens intresse oberoende av vilka egenskaper man besitter samt vilken position man har i samhället (Ibid, s. 127). Man måste helt enkelt maximera det sämsta tänkbara utfallet, eftersom man mycket väl kan hamna i detta (Ibid, s. 159).

De rättvisepprinciperna som Rawls menar att rationella människor väljer i ursprungspositionen är:

“Första principen: Alla ska ha samma rätt till det mest omfattande system av grundläggande friheter som är förenligt med att alla har ett liknande frihetssystem.

Andra principen: Sociala och ekonomiska möjligheter ska ordnas så att de är både a) till största möjliga fördel för de minst gynnade, men förenligt med den rättvisa sparprincipen, och b) knutna till ämbeten och befattningar som står öppna för alla under förhållanden som ger alla skäligt jämgoda möjligheter” (Ibid, s. 291). Den första principen har alltid företräde framför den andra, d.v.s. att en inskränkning av frihet aldrig kan utföras och motiveras genom att de leder till en större fördel för de minst gynnade ekonomiskt eller socialt (Ibid, s. 77). Rawls argumentation för valet av dessa är inget som kommer tas med i denna uppsats, eftersom det för in mig på ett mer filosofiskt territorium som inte är av intresse för uppsatsen syfte. Istället kommer teorin i sin helhet att accepteras som den är och sedan appliceras på empirin.

Rawls listar vilka friheter det är som bör skyddas under den första principen, även om han inte utvecklar alla nämnvärt. De viktigaste enligt honom är den politiska friheten, yttrande- och mötesfriheten, tankefriheten, den personliga friheten till sin kropp och psyke, rätten till egendom, rätten till rättssäkerhet (Ibid, s. 77) samt moralisk och religiös frihet (Ibid, s. 205).

Rättvisepprinciperna behandlar det som han kallar samhällets grundstruktur. Han menar att om ett samhälle kan anses vara rättvist så ska dessa principer ligga till grund för hur samhällets institutioner är utformade (Ibid). Grundstrukturen, som ska vägledas av de båda rättvisepprinciperna är den uppsättning regler som avgör hur människor bör och får göra för att kunna åstadkomma så stora fördelar som möjligt, både för sig själva och för samhället i stort (Ibid, s. 97).

Vi kommer nu fram till vad som utgör själva kontraktet hos Rawls, nämligen att rationella människor ansluter sig till att leva i den grundstrukturen och det regelsystem som man kommer fram till genom att inta positionen bakom

okunnighetens slöja och bestämma rättviseprinciperna (Ibid, s. 34). Vilken rationell människa som helst hade, enligt Rawls, kommit fram till samma rättviseprinciper. Detta innebär ett samtycke att leva så som dessa principer lär (Ibid). Det blir ett kontrakt som stipulerar förhållandet mellan medborgarna och staten samt statens ansvar att frambringa det, enligt medborgarna, rättvisa samhället.

Precis som med Locke måste jag också här beakta hur Rawls ser på uteslutning ur samhällskontraktet. Han menar att varje människa bör ha frihet att kunna sträva efter vad de vill i sina liv, så länge det inte bryter mot rättvisans krav (Ibid, s. 105). Principerna karaktäriseras även av ett slutgiltighetsvillkor, som säger att man ska betrakta principerna som den ultimata vägledningen till ett rättvist samhälle, vilket aldrig kan ifrågasättas med hjälp av några andra anspråk (Ibid, s. 142). Rättviseprinciperna är alltså det som alltid ska följas och strävas efter. Nu är det viktigt att komma ihåg att den första av Rawls principer, den s.k. frihetsprincipen, alltid är överordnad den andra. Detta innebär alltså att om en individ inskränker på någon annans frihet, på ett sådant sätt att frihetsprincipen inte uppfylls, är man inte längre en del av samhällskontraktet. Eftersom kontraktet består av ett samtycke till de principer som beslutades om i ursprungspositionen, leder ett brott mot dessa principer till att samhällskontraktet bryts. Enligt Rawls finns det två godtagbara anledningar till att inskränka friheten hos en annan medborgare. Den första är att det finns ett allmänintresse för ordning och säkerhet (Ibid, s. 210). Om staten anser att en individ riskerar att hota den ordning och säkerhet som finns i samhället, är det godtagbart att friheten för denna människa inskränks. Dock måste motiveringen till varför någon blir frihetsberövad vara grundad på argument och belegg som kan accepteras av alla i en ursprungsposition (Ibid, s. 211). Även detta, menar Rawls, är något som alla människor hade accepterat i ursprungspositionen, eftersom alla önskar ett ordnat och säkert samhälle där ens friheter kan blomstra (Ibid). Den andra anledningen till att inskränka friheten för en individ är om frånvaron av denna inskränkning kommer leda till en större förlust för friheten hos någon annan individ (Ibid, s. 213). Inskränkning av friheten är helt enkelt möjlig endast för frihetens skull (Ibid).

2.3. Philip Pettit

Nästa teori om samhällskontraktet, skapad av Philip Pettit, har inte samma djup och omfattning som Rawls och Lockes teorier. Istället för att vara en helt egen teori om samhällskontraktet, är det snarare en kritik mot den klassiska synen som tar sin grund i hans tankar om vad frihet innebär. Pettit vill frångå både den klassiska negativa synen på frihet, avsaknaden av oönskad inblandning i ens liv (Pettit 1997, s. 271), samt den klassiska positiva synen på frihet som möjligheten att själv avgöra vad man vill göra med sitt liv (Ibid). Istället menar Pettit att frihet konstitueras av avsaknaden av dominans (Ibid, s. 272). Dominans föreligger när en aktör har kapacitet och möjlighet att, godtyckligt, blanda sig i och förändra de

val och handlingar som en annan aktör står för (Ibid). Den här inblandningen måste inte ske för att dominansen kan anses föreligga, utan möjligheten till den är tillräcklig (Ibid). Detta innebär att även subtil manipulation som är svår att uppfatta och bekämpa, leder till att friheten inskränks hos en människa (Ibid). Dominansen kan ske på många olika sätt i samhället, både mellan individer och från statens håll. Därför är en av statens uppgifter att säkerställa att varje medborgare är fri från dominans, såväl statlig som annan (Ibid, s. 276).

Med kravet på att staten måste vara utformad så att den inte dominerar sina medborgare, håller inte längre den klassiska samhällskontraktstanken om ett historiskt medgivande från individer som statens legitimitet (Ibid, s. 185). Om statens legitimitet baseras på detta medgivande, finns där en kapacitet till dominans från statens sida, eftersom dess legitimitet är fastslagen. Istället menar Pettit att statens legitimitet, samhällskontraktets validitet, kommer från avsaknaden av uttryckt missnöje och uppror från medborgarna (Ibid, s. 277). Den ideala demokratin består av institutioner som gör det möjligt och önskvärt att det från medborgarnas håll höjs röster och uttrycks missnöje när staten inte håller den standard som krävs (Ibid). Detta är det enda sättet för staten att uppnå det frihetsideal som Pettit ställer upp.

Till skillnad från de tidigare samhällskontraktsteorier som har tagits upp, ligger brytandet av kontraktet i Pettits teori snarare i statens händer, än i de enskilda medborgarnas. Detta kommer ge ett annat ingångsperspektiv när empirin analyseras senare i uppsatsen, där ytterligare några av Pettits tankar gällande konsekvenserna av ett uttryckt missnöje kommer att tas upp.

2.4. IS och de svenska sympatisörerna

IS, tidigare kallat ISIL samt ISIS, var från början en liten del av terrorgruppen Al-Qaida, och har sitt ursprung i Afghanistan runt millennieskiftet. Uppbrottet med Al-Qaida kom under det syriska inbördeskriget, när den militanta gruppen ISIL startades och började strida mot andra syriska rebellgrupper. Under 2014 röntes ISIL stora militära framgångar, och tog kontrollen över ett antal städer i Irak, vilket ledde till att gruppen bytte namn till Islamiska staten (IS), för att belysa organisationens legitimitet som ett kalifat för alla muslimer världen över. IS har utvecklats till en extremt intolerant och brutal organisation, vilket de var kända för redan under sin tid i Al-Qaida, som förföljer oliktankande. Detta har lett till att världssamfundet har bestämt sig för att försöka bekämpa dem. Under 2014 och 2015 inleddes attacker mot de IS-kontrollerade städerna, vilket ledde till att de trycktes tillbaka. IS svar var att uppmana sina sympatisörer, som fanns i hela världen, att utföra motattacker mot de länderna som deltog i angreppen. Detta har lett till ett stort antal terrordåd med många dödsoffer. Några kända exempel är skjutningen på Bataclan i Paris, terrordåden i Bryssel samt lastbilsdåden i Nice och Stockholm. Detta tyder på att IS har en stor förmåga att inspirera människor att följa dem, vilket inte minst bevisas av att många andra terrororganisationer, som t.ex. Boko Haram i Nigeria, har anslutit sig till IS för att strida å deras

vagnar. Ett annat bevis för detta är att många av de som har stridit för IS i Irak och Syrien inte är födda där, utan har rest dit från andra delar av Mellanöstern samt Europa för att strida. Det stora inflytande som IS och dess medlemmar har på andra, har lett till att många länder, bland annat Sverige, har avrått samröre med organisationen. Säkerhetsorganisationer har även uppmärksammat faran med IS-återvändare som potentiella rekryterare och våldsverkare. Denna fråga har aktualiserats ytterligare runt om i Europa under 2019, eftersom det sista av IS-fästen nu slutligen har fallit, vilket betyder att de stridande människorna vill återvända hem till sina länder. I Sverige har denna fråga blivit mycket stor, speciellt på grund av den riskfaktor som dessa människor fortfarande anses utgöra. (Nationalencyklopedin)

Säpo, den svenska säkerhetspolisen, uppskattar att det, sedan 2012, har rest 300 personer med svenskt medborgarskap till Syrien och Irak för att strida för IS (Sveriges Television 1). Av dessa 300 beräknas ungefär 150 personer redan ha kommit tillbaka (Ibid). Ett av problemen är dock att kommunerna har svårt att kartlägga dessa personerna (Ibid), vilket gör det betydligt svårare att motverka eventuell rekrytering och planering av terroråd. Med hjälp av en enkät har SVT undersökt hur många IS-återvändare man känner till i bland annat Stockholm, Göteborg och Malmö (Ibid), vilket i kombination med en undersökning från försvarshögskolan visar att kommunerna brister i sin kartläggning av dessa människor. Denna undersökning från försvarshögskolan (Gustafsson & Ranstorp 2017) har, med hjälp av Säpo, kartlagt 267 av de ca 300 människor som har åkt för att strida med IS (Ibid, s. 5). 76% av de som har åkt till IS är män och 24% är kvinnor (Ibid). 60% av resenärerna var mellan 20-29 år gamla och 18% var 19 år eller yngre (Ibid). Runt 80% kommer från antingen Västra Götaland, Örebro, Stockholm eller Skåne, med Västra Götaland som den region med flest IS-resenärer följt av Stockholm (Ibid). Dessutom kommer mer än 70% från utsatta områden d.v.s. områden med hög kriminalitet och dåliga socioekonomiska förhållanden (Ibid). Avslutningsvis bör det nämnas att 75% av IS-resenärerna har svenskt medborgarskap, varav 34% är födda i Sverige (Ibid). Dock har nästan alla minst en förälder som är född utanför Sveriges gränser (Ibid). Eftersom medborgarskapet kommer vara centralt för analysen, är det endast de som har detta, till skillnad från de som endast har uppehållstillstånd, som är hypotetiskt påverkade av den slutsats som nås i uppsatsen.

I en stor granskning har SvD kartlagt 13 svenskar som efter kalifatets fall har hamnat i fångläger hos kurdiska styrkor. Med hjälp av samtal med anhöriga samt lokala och nationella myndigheter har man försökt förstå varför och hur dessa svenskar har rest för att strida med IS (Svenska Dagbladet 2019a). Det gemensamma dragen hos resenärerna är en snabb radikaliseringsprocess karakteriserad av förhoppningar om en framtid med mening och kamratskap (Ibid). Personer med insikt förväntar sig att de kommer att ske fler terroråd i Sverige, på grund av graden av radikalisering hos dessa människor (Ibid). Även Aftonbladet har gjort en granskning med hjälp av uppgifter från Säpo, som bland annat visar att många av de återvändande har försökt sopa igen sina spår efter hemkomsten, genom att byta namn och få sina personuppgifter skyddade (Aftonbladet 2018). De har hamnat på botten av samhället utan inkomst och med

stora skulder hos kronofogden (Ibid). Genomgående är att alla starkt förnekar inblandning i IS-aktiviteter eller att de ens har rest till Syrien (Ibid). I samtal med anhöriga uttrycks misstankar om att de farligaste människorna fortfarande är kvar i Sverige, de som har manipulerat och radikaliserat individer samt finansierat resorna till Syrien (Ibid).

En ny situation har uppstått nu när IS territorier har blivit beslagtagna av framförallt kurdiska styrkor, nämligen att barn som fötts av svenska kvinnor har uppmärksammats. Uppgifter visar att det finns runt 80 barn till svenskar i dessa lägren, men den svenska regeringen har uttalat sig om att man inte aktivt kommer hjälpa dessa barnen att ta sig hem, utan istället bidra på plats med bistånd (Svenska Dagbladet 2019b), trots att FN har uppmanat berörda länder att lösa situationen för barnen och få hem dem till en säker miljö (Svenska Dagbladet 2019c). Den svenska staten intagit denna hållning gentemot alla som rest för att strida med IS. Man kommer inte aktivt att hjälpa dem att ta sig tillbaka till Sverige (Svenska Dagbladet 2019d), mycket på grund av att det har funnits en avrådan från utrikesdepartementet att resa till Syrien (Utrikesdepartementet). Eftersom det är mycket svårt att ta sig ifrån konfliktområdet på egen hand, innebär detta att mängden IS-resenärer som återkommer till Sverige kommer vara ganska lågt under året (Svenska Dagbladet 2019e).

I den svenska debatten är det egentligen bara en sak som alla parter är överens om, att mördare och krigsförbrytare måste straffas, gärna genom internationellt samarbete (Cantwell 2019a). I övrigt fokuserar Moderaterna och SD på att skylla på regeringen eller kräva retroaktiv lagstiftning, medan Vänsterpartiet uppmanar regeringen att ta hand om barnen som finns i Syrien (Ibid). Delar av högern har till och med gått så långt att de kräver indraget medborgarskap för de människor som har rest för att strida för IS (Cantwell 2019b). Regeringen menar att man har tagit krafttag mot IS-återvändarna genom att föreslå ytterligare lagstiftning mot människor som är medlemmar i terrorgrupper (Cantwell 2019a).

Det har vidtagits ett antal åtgärder runt om i Sverige för att tackla den risk och de problem som IS-återvändarna utgör. CVE (Center mot Våldsbejakande Extremism) har bjudit in de 41 kommuner där man tror att IS-återvändarna kommer slå sig ner för att ge information om hur man ska hantera dessa människor (Svenska Dagbladet 2019f). Detta gäller inte bara de som har rest från Sverige för att strida, utan även barnen som just nu sitter fast i läger i Syrien och hur man ska hantera dem vid eventuell hemkomst (Svenska Dagbladet 2019g). I Göteborg har man kallat in misstänkta IS-sympatisörer för polisförhör för att försöka kartlägga deras förflutna och eventuella framtida intentioner (Svenska Dagbladet 2019h). I Stockholm har man startat ett samarbete med Riksenheten för internationell brottslighet, för att i så hög grad som möjligt kunna lagföra de människor som har bedrivit terroristverksamhet (Cantwell 2019c).

3. Normativ analys

Analysdelen av uppsatsen, där uppgiften är att utföra en normativ givet-att analys på uppsatsens tre samhällskontraktsteorier, tar nu sin början. Jag kommer att gå igenom teoretikerna var för sig även här, och resonera kring hur den svenska staten bör agera gentemot IS-återvändarna, givet att ett visst samhällskontrakt föreligger. Ett kritiskt förhållningssätt kommer att intas för att eventuellt hitta brister i denna applicering.

Ett inledande klargörande är dock på sin plats, vilket är gemensamt för alla tre samhällskontraktsteorier. I denna uppsats kommer medborgarskapet att vara det som förkroppsligar samhällskontraktets föreliggande d.v.s. ett medborgarskap innebär att man är en del av samhällskontraktet och får tillgång till de rättigheter och skyldigheter som följer med detta. Av detta följer då att ett brott mot samhällskontraktet som leder till ett uteslutande ur detsamma, innebär att medborgarskapet fråntas. Återigen bör nämnas att det här inte kommer tas hänsyn till de internationella konventioner som säger att man inte får göra en människa statslös (se 1.5), utan kommer snarare att hantera allas medborgarskap likvärdigt, oavsett hur många medborgarskap en person innehar. Om man kan dra in vissa medborgarskap men inte andra baserat på antalet medborgarskap en person innehar, skapas det en andra klassens medborgarskap som ger innehavaren av detta mindre beskydd och mindre del i samhällskontraktet, bara baserat på att de även har ett annat medborgarskap. I en demokrati som förespråkar allas lika värde och politiska jämlikhet, är detta något som bör motverkas. Detta öppnar upp för normativa ställningstaganden som inte måste eller ens borde anpassa sig till antalet medborgarskap en person innehar och ger ett annorlunda perspektiv på hur man ska behandla IS-återvändarna som inte fastnar varken i en ojämlig behandling baserat på antalet medborgarskap, eller en handlingsförlamning baserat på oförmågan att göra människor statslösa. Notera att staten, i dagsläget, inte kan avlägsna en individs medborgarskap även om det inte gör personen statslös. Därför bör man se diskussionen ovan som en argumentation mot de röster som höjs för att avlägsna medborgarskapet hos de IS-återvändare som har flera.

Eftersom det inte bör vara en fördel att bara ha ett medborgarskap, ska det heller inte vara en principiell fördel att ha flera. Det finns t.ex. runt 20 000 människor i Finland som har dubbelt medborgarskap och därför kan rösta två gånger i det kommande EU-valet (Svenska Yle). Att göra det är däremot straffbart, men eftersom det är svårt att kontrollera kan det mycket väl ske (Ibid). Detta innebär att de som har flera medborgarskap har en större politisk påverkan eftersom de har flera röster. Den grundläggande demokratiska tanken om politisk jämlikhet föreligger alltså inte. I uppsatsens avslutande del kommer detta tas upp återigen för att dra slutsatser som kompletterar svaret på forskningsfrågan och stärker dess relevans.

3.1. John Locke och IS-återvändarna

John Lockes syn på uteslutning är relativt enkel, nämligen att de som bryter mot lagen återgår till naturtillståndet, samt att de skapar ett krigstillstånd mot andra medborgare, vilket gör att de inte längre kan vara en del av samhällskontraktet (se 2.1). Locke har således en kategorisk inställning där han menar att de som bryter mot lagarna bör uteslutas ur samhällskontraktet. Locke uttrycker heller inga skillnader mellan olika lagar vilket innebär att man skulle kunna nå slutsatsen att alla lagbrott leder till uteslutande. Detta känns dock inte rimligt. Välvilligt tolkat är det snarare de lagar som gäller “the preservation of property” (Locke 1690/1980, s. 66) vilket är ett av de ultimata målen för samhället (Ibid). Locke inkorporerar ett antal beståndsdelar i begreppet *property* nämligen en människas liv, frihet och egendom (Ibid). Tolkningen av Locke blir att brott mot lagar som får konsekvensen av ett uteslutande ur samhällskontraktet är de som skadar andra medborgares *property*. Vi ställs nu inför två frågor för att besvara huruvida IS-resenärer ska förlora sitt medborgarskap under Lockes samhällskontrakt, nämligen om människor som har åkt för att strida med IS har begått ett lagbrott, samt om man genom att bryta mot dessa lagar har riskerat andra medborgares liv, frihet och egendom.

Sen 2016 finns det en lag i Sverige som säger att det är olagligt att uppmana till terroristhandlingar samt att resa till andra länder för att utföra terroraktioner (SFS 2016:95). Problemet är att denna lag röstades igenom 2016, vilket betyder att alla som reste till Syrien och Irak innan dess inte kan anses ha begått något lagbrott (Expressen 2019). Det finns även en lag mot terroristbrott som kategoriserar detta som brottsliga handlingar med målet att injaga fruktan hos en befolkning, utöva tvång mot offentliga organ eller destabilisera politiska institutioner (SFS 2003:148). Man blir dömd för detta om man utför andra brott, så som mord, grov misshandel, människorov, dataintrång, vapenbrott m.m. med ovanstående motiv (Ibid). Det finns även en problematik här eftersom detta hänger på huruvida man kan bevisa att dessa brotten har begåtts, vilket är problematiskt i fallet med människor som har stridit för IS. En ny lag som instiftas under 2019 och börjar gälla från den förste augusti, gör allt samröre med terrororganisationer olagligt (Sveriges Television 2). Återigen uppstår problemet att man inte kan straffa någon retroaktivt, vilket gör denna lagen omöjlig att applicera på de människor som inte längre strider för IS och har kommit hem.

Med tanke på den historik som IS har av krigsbrott och attacker på oskyldiga, är det rimligt att hävda att ett samröre med IS gör att man utgör en risk för människors liv, frihet och egendom. Detta är dock inte en tillräcklig anledning för att utesluta någon ur samhällskontraktet eftersom detta öppnar upp för en godtycklighet angående vad som är en adekvat risk. Om man däremot fälls för ett brott som är kopplat till IS kan det mycket väl ge det underlag som krävs för att man ska anse att någon utgör en risk, framförallt med Lockes betoning på att lagen är det centrala för samhället. Om man utgår från de tre lagar som har tagits upp, innebär detta att om man har rest för att strida med IS efter 2016, begår brott som kan klassas som terroristaktioner eller har ett samröre med IS efter den första

augusti 2019, kan man anses utgöra en risk för samhället. Detta gör det möjligt, och kanske till och med önskvärt, att utesluta personen ur samhällskontraktet genom att dra in deras medborgarskap.

Det finns dock ett par problem med detta. För att man ska nå ett tillfredsställande svar på hur svenska staten bör agera gentemot IS-återvändare, krävs det att de premisser som ligger till grund för statens handlingar är godtagbara. För att de ska kunna anses vara godtagbara måste premisserna kunna generaliseras utan att statens aktioner blir orimliga och icke önskvärda. Så är inte fallet med Lockes samhällskontrakt enligt mig. Det som krävs för uteslutande ur Lockes samhällskontrakt är att man begår en viss typ av brott, och att genomförandet av detta brott tyder på att det finns en risk för andra medborgares liv, frihet och egendom. Enligt mig innefattar denna definition en mängd brott såsom mord, misshandel, människorov och mordbrand. Det är heller inte befängat att tro att de som har blivit straffade för detta en gång kommer utföra det igen. Dessa människor utgör en risk. Detta betyder att om man ska frånta IS-återvändare deras medborgarskap, måste man även göra detta med alla andra människor som utför aktioner som faller under definitionen om uteslutande ovan. En mängd människor skulle påverkas. I verkligheten kommer dock detta aldrig på tal i den svenska debatten och det ifrågasätts aldrig hur man ska behandla brottslingar med svensk bakgrund. Brottslingars bakgrund och etnicitet verkar spela roll huruvida ett indraget medborgarskap återopas. Ett tydligt exempel på detta är hur Breiviks medborgarskap eller inkludering i det norska samhället aldrig ifrågasattes efter hans terroråd. En premis om etnicitet som grund för statligt agerande, som mycket väl kan föreligga hos människor både medvetet och omedvetet, förkastas direkt i förhållande till denna uppsatsen eftersom den implicit omöjliggör generaliserbarhet och går emot grundprincipen om allas lika värde inför lagen.

Vi kan nu se att Lockes samhällskontrakts önskvärdhet faller på att de premisser som ställs upp är för generella och inklusiva. Det är svårt att argumentera för att det är önskvärt att alla som utför en viss typ av brott ska bli av med sitt medborgarskap eftersom det skapar en otrygghet och en devalvering av medborgarskapet som snarare stjälper än hjälper.

3.2. John Rawls och IS-återvändarna

För Rawls är det möjligt och önskvärt att någon ska uteslutas ur samhällskontraktet vid två situationers föreliggande. Den första situationen är om en person kan antas utgöra ett hot mot samhällets ordning och säkerhet. Då har staten rätt att utesluta personen ur samhällskontrakt med motiveringen att säkerställa övriga medborgares säkerhet (Se 2.2). Dock måste de belägg som används som motivation för uteslutandet vara acceptabla för alla. Den andra situationen är om avsaknaden av en frihetsinskränkning mot en person leder till en större frihetsinskränkning hos någon annan. Återigen kräver detta backning av argument som kan accepteras av alla. Rawls diskuterar också i sin bok hur

intoleranta sekter ska bemötas i strävan efter att uppfylla frihetsprincipen. Eftersom det med framgång kan hävdas att IS är en intolerant sekt, blir detta relevant att ta upp. För det första menar Rawls att ens moraliska eller religiösa åsikter aldrig i sig kan rättfärdiga ett förminskande av friheten, eftersom det inte är upp till någon annan att avgöra värdet på denna typen av åsikter (Rawls 1971/1996, s. 206-207). Den enda gången som det är rätt att inte tolerera de intoleranta är återigen, om den egna säkerheten "uppriktigt och på goda grunder" (Ibid, s. 216) anses vara hotad. Rawls menar däremot, att intoleranta sekter som utvecklas i ett fullständigt rättvist samhälle, med tiden kommer att acceptera rättvisans krav och därmed övriga medborgares frihet och säkerhet (Ibid, s. 217). Detta sker så länge den intoleranta sekten inte växer allt för mycket allt för snabbt, samt att samhället, i tillräckligt hög grad, är rättvist (Ibid).

Vi ställs nu inför ett antal frågor, nämligen om IS-återvändare antingen kan anses vara ett hot mot samhällets ordning och säkerhet eller om de inskränker på andras frihet. För att ett uteslutande ur samhällskontraktet ska ske, måste dock argumenten för att en person faller under denna kategorin, vara hållbara och kunna accepteras av alla. Vad som också måste beaktas är huruvida det faktum att intoleransen har tillåtits växa, beror på styrkan hos IS anspråk eller att det finns en viss grad av orättvisa i det svenska samhället. Om den eventuella orättvisan i Sverige har lett till uppkomsten av intoleranta åsikter, har kanske Sverige som stat ett ansvar för IS-återvändarna.

Frågan är om det finns tillräckliga argument för att hävda att IS-återvändare utgör ett hot mot samhällets ordning och säkerhet. Med tanke på den historik som finns av terrordåd, uttalat hat mot västvärlden samt religiös fanatism finns där absolut belegg för rädsla för destabilisering av samhället. Det är inte heller orimligt att människor i ursprungspositionen tar beslut för att skydda sig ifrån denna risken. När det gäller orättvisan i Sverige, kan det ha spelat en roll i att intoleranta åsikter har uppstått. Det är inte någon hemlighet att människor som lever under sämre omständigheter har lättare att lockas av religion och löften om en mening med livet. Sverige har också en ökande segregation, där områden med låg socioekonomisk nivå bebos till största del av människor med utomeuropeisk bakgrund (Andersson m.fl. 2017). Anledningen till denna segregation kan mycket väl vara av strukturell natur, speciellt om man beaktar olika studier, dels filosofiska men även psykologiska, om hur fördomar uppkommer och tar sig uttryck (Rachels 2010)(Molapour m.fl. 2015). Med tanke på detta blir det möjligt att dra slutsatsen att i alla fall en del av ansvaret för uppkomsten av intoleranta åsikter, ligger hos staten och samhället på grund av avsaknaden av komplett rättvisa. Detta är fallet vare sig man värderar frihet eller jämlikhet som rättvist.

Om vi beaktar appliceringen av Rawls tankar till verkligheten, undviks ett av problemen med Lockes teori, nämligen att den är för frikostig med att dra in medborgarskap. Vilka aktioner som kategoriseras som att vara ett hot mot samhällets ordning och säkerhet är färre än de aktioner som klassas som lagbrott som riskerar människors liv, frihet och egendom, vilket Locke förespråkar. Rawls tankar faller alltså inte på att de på ett överdrivet sätt förminskar värdet och stabiliteten i ett medborgarskap. Däremot finns det även här problem gällande appliceringen i verkligheten, godtycklighet. Jag menar att det finns andra grupper

av människor som till viss grad kan jämföras med IS-återvändarna, i den mån att de kan antas utgöra en risk för säkerheten i samhället och dess medborgare. De som är i åtanke är nazistsympatisörer. Nazisterna har även de en historik av våld mot oliktankande och de som anses vara av fel kultur och etnicitet, samt en önskan om att förändra samhället genom våld, vilket utan tvekan kan anses vara samhällsdestabiliserande. I Sverige är det dock tillåtet för nynazister att demonstrera och uttrycka sina åsikter, samtidigt som IS-återvändares medborgarskap eventuellt är i fara. Det finns också andra likheter mellan de olika grupperna som är mer specifikt till den empiri som undersöks i uppsatsen. Efter andra världskriget fanns svenskar som hade rest för att strida för Nazityskland, som sedan ville återvända hem efter att kriget var förlorat (Svenska Dagbladet 2019i). Även då var det en debatt hur man skulle hantera detta, vilket slutade med att man bestämde sig för att hjälpa dem att komma hem, eftersom de var svenska medborgare (Ibid). Att hjälpa IS-resenärer att åka hem är något man har bestämt sig för att inte göra, trots att även de har svenskt medborgarskap. Det är inte svårt att även här dra slutsatsen att etnicitet spelar roll huruvida ett indraget medborgarskap återopas. Återigen förkastas detta som en normativ premis för statligt handlande. Det är däremot intressant att Stefan Löfven i sitt första maj-tal uttalar sig om en vilja att förbjuda nazistiska organisationer som NMR (Dagens Nyheter 2019). Detta är inte något som det aktivt har propagerats för tidigare och uppkomsten av det nu kan ha att göra med debatten kring IS-återvändare.

Det är inte självklart om man bör förkasta eller anamma det tillvägagångssätt som Rawls tankar leder till i fallet med IS-återvändare. Vi har fastställt att samhällets ordning och säkerhet kan vara i riskzonen i närvaron av de som har återkommit, vilket gör att det finns belägg för ett indraget medborgarskap. Dock måste detta gälla alla medborgare oavsett etnicitet och religiös tillhörighet, vilket innebär att t.ex. våldsbejakande nazister även bör uteslutas ur samhällskontraktet. Återigen kan man ta exemplet med Breivik som högerextrem, nazistisk terrorist, vars medborgarskap aldrig ifrågasattes. Med det sagt kan det vara önskvärt att även våldsbejakande nazisters medborgarskap fråntas, vilket i så fall gör Rawls tankar och de slutsatser man kan dra till ett bra förhållningssätt. Något som också bör beaktas är att Sverige i viss mån kan anses vara orättvist vilket innebär att staten bör ta ansvar för uppkomsten av intoleranta åsikter, eftersom detta i viss mån inte hade skett om rättvisan hade existerat. I ljuset av detta kommer uppsatsens diskussionsdel att avgöra huruvida Rawls samhällskontrakt bidrar med svaret på forskningsfrågan.

3.3. Philip Pettit och IS-återvändarna

I Philip Pettits kritik mot det klassiska samhällskontraktet är det snarare statens ansvar att samhällskontraktet uppehålls, än den enskilda medborgarens, för att kunna skapa ett samhälle där varje individ är fri från dominans (se 2.3). För att detta ska vara möjligt är ett uttalat medgivande från medborgarna inte tillräckligt för att ge samhällskontraktet legitimitet, utan det är avsaknaden av uttryckt

missnöje eller uppror från medborgarna som skapar legitimitet. Det är inte befängd att hävda att de som har rest för att strida med IS har uttryckt ett starkt missnöje som även kan ses som ett uppror med tanke på IS vilja att störta västvärlden. Dock har dessa människor fortfarande ett svenskt medborgarskap, vilket innebär att de har rätt att uttrycka detta missnöje utan att bli straffade för det. Om den svenska staten hade haft möjlighet och kapacitet att frånta människor medborgarskap, föreligger det en dominans som innebär att invånarna inte är fria. Slutsatsen blir då att Sverige bör ta hem IS-resenärerna, och istället försöka förändra sina institutioner så att missnöjet avtar.

Pettit menar dock att det finns situationer då staten inte bör anpassa sig efter de missnöjda, nämligen om det specifika intresse som en grupp människor har, går emot det som kan anses vara allmänintresset (Pettit 1997, s. 198). Ponera att IS-resenärernas missnöje är att Sverige inte styrs tillräckligt mycket enligt islamska lagar, vilket stämmer in på många av dem (Svenska Dagbladet 2019a), kan detta absolut anses vara mot allmänintresset av Sverige som en modern och sekulär demokrati. I så fall ska svenska staten inte anpassa sig efter IS-sympatisörernas missnöje. Den nya slutsatsen blir att den svenska staten bör ta hem IS-resenärerna, dock utan någon skyldighet att anpassa dess institutioner efter deras vilja.

I samhället ska det, enligt Pettit, alltid finnas utrymme för oliktankande individer, och de kan i extrema fall bli del av juridiska undantag (Ibid, s. 200). Detta får däremot bara ske, så länge det inte leder till att friheten från dominans inskränks hos andra medborgare (Ibid). Det går att hävda att IS-återvändarna har kapacitet och möjlighet att påverka andra medborgares liv på ett negativt och godtyckligt sätt, vilket leder till slutsatsen att människors frihet från dominans inte föreligger. Därför bör inte IS-återvändarna ta del av juridiska undantag utan bör lagföras för sina brott i så hög grad som möjligt. Denna kapacitet och möjlighet att dominera, bör dock inte leda till ett uteslutande ur samhällskontraktet eftersom den eventuellt kan föreligga hos en stor del människor. Det är t.ex. en möjlighet för alla människor med rätt körkort att hyra en lastbil och köra över människor på Drottninggatan i Stockholm. Många människor har även den fysiska kapaciteten att göra detta, även om man får hoppas att de flesta av dessa saknar den psykiska kapaciteten. Att avgöra vem som har psykisk kapacitet för att utföra en sådan handling riskerar dock att leda till en godtycklig bedömning av människor, vilket är något som bör undvikas, eftersom detta kan leda till institutionellt förtryck av majoriteten mot olika minoritetsgrupper.

Slutsatsen blir alltså, att om man skulle applicera Pettits tankar i verkligheten, har den svenska staten ett ansvar för IS-återvändarna som svenska medborgare och de har därför rätten att fortsätta sina liv i Sverige. Dessa tankar av Pettit kommer byggas på under uppsatsen avslutande del i kombination med Rawls tankar både om uteslutande ur samhällskontraktet och statens ansvar för sina medborgare. Tillsammans kommer de utgöra en grund för svaret på uppsatsens forskningsfråga.

4. Diskussion

Nu kommer jag att presentera mitt normativa svar på forskningsfrågan, som till stor del kommer bygga på de slutsatser som har dragits i avsnitt 3.1-3.3, men även kommer utvecklas ytterligare. För det första så förkastas alla eventuella handlingar som baseras i på etnicitet samt kulturell och religiös tillhörighet eftersom detta öppnar upp för skadliga generaliseringar samt är ett värderande av människor som går emot den fundamentala tanken om allas lika värde. För det andra förkastas alla tankar om att brottslighet skulle leda till ett uteslutande ur samhällskontraktet eftersom det leder till, som vi ser i 3.1, att medborgarskapets skydd och betydelse urvattnas. Detta skulle skapa en volatilitet i människors rättigheter och skyldigheter som kan skada både individen och samhället. Brottslighet ska lagföras men bör inte leda till indraget medborgarskap. Med detta i åtanke, kan det ändå finnas belägg för att dra in IS-återvändares medborgarskap, som vi ser i appliceringen av Rawls på empirin (3.2), eftersom de kan utgöra en risk för samhällets ordning och säkerhet. Detta kräver dock att staten är konsekvent i sina handlingar och även drar in medborgarskapet för individer som kan liknas vid IS-återvändare, såsom t.ex. våldsbejakande nazister. Huruvida Rawls förhållningssätt, som är ett av alternativen som analysen har genererat, till problematiken är optimal kommer jag ta ställning till snart. Det andra alternativet som analysen har genererat är de slutsatser som har dragits från Pettit (3.3), som menar att staten har ansvar för sina medborgare oavsett deras tidigare handlingar. Staten har enligt Pettit till och med en skyldighet att anpassa sig efter missnöjda medborgares krav. I fallet med IS-sympatisörer gäller dock inte detta, eftersom deras förmodade krav på sharialagarnas inflytande går starkt emot allmänhetens intresse. Det går emot Pettits syn på vad frihet är, om staten skulle ta ifrån människor deras medborgarskap. Faktum är, att om staten har både möjlighet och kapacitet att frånta en person dess medborgarskap mot dess vilja, har friheten från dominans inskränkts.

Vi står nu inför ett val. Antingen tar man ifrån IS-återvändarna, samt alla andra människor som kan likställas med dessa, deras medborgarskap. Eller så har staten ansvar för sina medborgare och är tvungna att acceptera IS-återvändarnas rätt till att leva i Sverige under beskydd av det svenska medborgarskapet. Mitt val, som blir svaret på den forskningsfråga som ställs upp i början av uppsatsen, är det andra alternativet d.v.s. att staten har ansvar för sina medborgare.

Min argumentation för statens ansvar för IS-återvändarna grundar sig delvis på den orättvisa som till viss mån existerar i det svenska samhället, men framförallt på medborgarskapets och samhällskontraktet stora vikt för den mänskliga friheten. Orättvisa är givetvis inte en ursäkt för att begå hemska brott, men eftersom samhällskontraktet är ömsesidigt fördelaktigt så krävs det att både staten och individerna bidrar på sitt sätt. Om staten inte kan bidra med rättvisa har

de till viss grad misslyckats, vilket innebär att en individs frångång från samhällskontraktets krav inte kan straffas på hårdast tänkbara sätt. Att ta ifrån någon sitt medborgarskap är, enligt mig, det hårdaste straffet en person kan få förutom dödsstraff. Genom att backa upp detta påstående, kommer jag nå en normativ slutsats om hur man ska behandla IS-återvändare som är både giltig och hållbar.

Redan ovan har det nämnts att Pettits frihetsbegrepp inte tillåter ens att staten har möjlighet och kapacitet att dra in ett medborgarskap för att friheten ska inskränkas. Pettits begrepp är dock ganska snävt och det är inte orimligt att acceptera en annan frihetssyn som kräver mindre för att frihet ska föreligga. Jag vill dock mena att en människas frihet, vilken frihetssyn man än använder, endast kan existera under beskydd av ett samhällskontrakt. Medborgarskapet är helt enkelt en förutsättning för att frihet ska kunna förekomma. Å ena sidan finns det ett antal friheter som endast tar sig uttryck genom en politisk gemenskap, så som den politiska friheten. Å andra sidan finns det antal friheter och rättigheter som inte står under något som helst beskydd utan ett samhällskontrakt, såsom rätten till liv och hälsa genom olika sociala skyddsnet samt friheter som skyddas av lagen. Detta är även den stora anledningen till att Rawls tankar inte är optimala, eftersom ett uteslutande ur samhällskontraktet kommer inskränka den frihet som samhällskontraktet ska beskydda i allt för hög utsträckning.

Ett indraget medborgarskap är ett frihetsberövande i det grävsta laget, vilket innebär att det ska motverkas så långt som möjligt. Svenska staten bör därför inte göra något annat gällande IS-återvändarna än att låta dem komma tillbaka och fortsätta leva sina liv i Sverige. Svenska staten bör istället fokusera på att försöka lagföra IS-återvändarna för de brott de har begått i så stor mån som möjligt. Brottslighet bör aldrig gå ostraffat, och kräver ofta någon form av frihetsinskränkning. Men denna bör aldrig vara så stor som ett indraget medborgarskap innebär, utan bör istället utgöras av andra former såsom fängelsestraff. Detta ställer krav på flexibilitet hos lagstiftningen för att kunna hantera nya situationer som uppstår. Att anpassa lagstiftningen är lösningen på problematiken med IS-återvändare, inte att frånta dem deras medborgarskap.

Det finns ytterligare en slutsats som bör presenteras här som ger mitt svar på forskningsfrågan en helt annan relevans för verkligheten. I den diskussion som förs på sidan 17 om uppsatsens hantering av medborgarskapet åskådliggörs problemen dels med att ha flera medborgarskap, samt med att ha olika regler beroende på hur många medborgarskap en person har. Den logiska lösningen på detta problemet är att helt enkelt bara tillåta ett medborgarskap, eftersom detta är det enklaste sätt att säkerställa den politiska och demokratiska jämlikheten. Den demokratiska jämlikheten aktualiseras eftersom det säkerställer att varje person bara har en röst, och den politiska jämlikheten säkerställs eftersom medborgarskapet ger samma skydd till alla människor. Det finns länder idag, t.ex. Norge, som bara tillåter ett medborgarskap utom i extrema fall (Sweden Abroad). Det är ingen revolutionerande tanke att bara tillåta enkelt medborgarskap.

Svaret på forskningsfrågan i kombination med slutsatsen om att bara tillåta ett medborgarskap, gör att vi når ett normativt tillvägagångssätt för att komma runt problematiken med IS-återvändare, i alla fall i framtiden. Genom att endast tillåta

ett medlemskap samt att se det som en garant för en hög grad av frihet, i alla fall i demokratier, får stater inte bara vägledning i specifika situationer, utan får också ett ramverk att förhålla sig till. På så sätt kan man undvika den komplexa problematik som har uppstått idag gällande IS-återvändarna.

5. Referenslista

Böcker:

- Andersson, Roger, Mats Franzén, Lina Hedman & Hans Lindberg 2017. *Forskning i korthet #9: Segregation - vad menas och hur mäts den?*. Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)
- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: Att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur
- Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santerus
- Deland, Mats, 2010. *En godtycklig historia: om Sveriges behandling av tyska och svenska krigsförbrytare efter andra världskriget*. Stockholm: Forum för levande historia
- Gustafsson, Linus & Magnus Ranstorp, 2017. *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An Analysis of open-source intelligence and statistical data*. Stockholm: Svenska Försvarshögskolan
- Kymlicka, Will, 1990. *Contemporary political philosophy: An introduction*. Oxford: Clarendon Press
- Locke, John, 1690/1980. *Second Treatise of Government*. Indianapolis: Hackett Publishing Company
- Macpherson, C.B. 1980. "Editor's introduction" i John Locke, 1690/1980. *Second Treatise of Government*. Indianapolis: Hackett Publishing Company, s. vii-xxi
- Pettit, Philip, 1997. *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*. Oxford: Oxford University Press
- Rachels, James, 2010. "In Defense of Quotas" i Rachels, James & Stuart James (red.) *The Right Thing to Do*. 5 uppl. Columbus: McGraw-Hill Education, s. 291-305
- Rawls, John, 1971/1996. *En teori om rättvisa*. Göteborg: Daidalos

Artiklar:

- Cantwell, Oisín, 2019a. "Politisk käbbel kring IS-återvändarna". *Aftonbladet*. Kolumn. 2019-03-12
- Cantwell, Oisín, 2019b. "M-toppens utspel om IS-terrorister är meningslöst". *Aftonbladet*. Kolumn. 2019-02-21
- Cantwell, Oisín, 2019c. "Stockholm visar hur IS-återvändare ska hanteras". *Aftonbladet*. Kolumn. 2019-04-11
- Hampton, Jean, 1980. "Contracts and Choices: Does Rawls have a Social Contract Theory?", *The Journal of Philosophy*, vol. 77, nr 6, s. 315-338

- Jordan, Bill, 2003. "Criminal Justice, social exclusion and the social contract", *The Journal of Community and Criminal Justice*, vol. 50, nr 3, s. 198-210
- Molapour, Tanaz, Armita Golkar, Carlos David Navarrete, Jan Haaker & Andreas Olsson, 2015. "Neural correlates of biased social fear learning and interaction in an intergroup context", *NeuroImage*, vol. 121, s. 171-183
- Weirich, Paul, 2010. "Exclusion from the social contract", *Politics, Philosophy & Economics*, vol. 10, nr 2, s. 148-169
- Wray-Lake, Laura, Amy K. Severtsen & Constance A. Flanagan, 2008. "Contested Citizenship and Social Exclusion: Adolescent Arab Immigrants' Views of the Social Contract", *Applied Developmental Science*, vol. 12, nr 2, s. 84-92

Internetkällor:

- Aftonbladet*, 2018. "Krigade för IS - nu lever de i Sverige". Nyhetsartikel. 2018-06-29 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/wEQVvd/krigade-for-is--nu-lever-de-i-sverige>. Hämtdatum: 2019-04-29
- Dagens Juridik, 2014. "Han får Advokatsamfundets journalistpris 2014 - "bidrar till att motverka kriminalpolitisk populism"". Nyhetsartikel. 2014-06-09 [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.dagensjuridik.se/2014/06/han-far-advokatsamfundets-journalistpris-2014-bidrar-till-att-motverka-kriminalpolitisk-popu>. Hämtdatum: 2019-05-01
- Dagens Nyheter, 2019. "Löfven vill förbjuda nazistiska organisationer". Nyhetsartikel. 2019-05-01 [Elektronisk] Tillgänglig <https://www.dn.se/nyheter/politik/lofven-vill-forbjuda-nazistiska-organisationer/>. Hämtdatum: 2019-05-12
- Expressen, 2019. "Därför kan nästan ingen av IS-återvändarna åtalas". Nyhetsartikel. 2019-02-25 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.expressen.se/nyheter/darfor-kan-nastan-ingen-av-is-atervandarna-atalas/>. Hämtdatum: 2019-05-02
- Nationalencyklopedin = Nationalencyklopedins hemsida, Islamiska Staten. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/islamiska-staten>. Hämtdatum: 2019-04-26
- Svenska Dagbladet*, 2019a. "De är IS-svenskarna i Syrien - 13 identiteter kartlagda". Reportage. 2019-04-17 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/har-ar-is-svenskarna-som-tagits-till-fanga-i-syrien>. Hämtdatum: 2019-04-29
- Svenska Dagbladet*, 2019b. "Uppåt 80 barn till IS-svenskar i syriskt läger". Nyhetsartikel. 2019-04-09 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/uppat-80-barn-till-is-svenskar-i-syriskt-lager>. Hämtdatum: 2019-04-29
- Svenska Dagbladet*, 2019c. "FN vill att barnen i IS-lägrer tas omhand". Nyhetsartikel. 2019-04-18 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/fn-vill-att-barnen-i-is-lagret-tas-omhand>. Hämtdatum: 2019-04-29
- Svenska Dagbladet*, 2019d. "Löfven: Hjälper inte IS-svenskar att återvända hem". Nyhetsartikel. 2019-02-24 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/lofven-stanger-dorren-for-is-svenskar>. Hämtdatum: 2019-04-29

- Svenska Dagbladet*, 2019e. "Få IS-återvändare att vänta till Sverige". Nyhetsartikel. 2019-03-22 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/fa-is-atervandare-att-vanta-till-sverige>. Hämtdatum: 2019-04-29
- Svenska Dagbladet*, 2019f. "Förbereds för att ta emot IS-återvändare". Nyhetsartikel. 2019-04-09 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/forbereds-for-att-ta-emot-is-atervandare>. Hämtdatum: 2019-04-30
- Svenska Dagbladet*, 2019g. "Säpo gör orosanmälningar om barn i Syrien". Nyhetsartikel. 2019-04-15 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/sapo-gor-orosanmalningar-om-barn-i-syrien>. Hämtdatum: 2019-04-30
- Svenska Dagbladet*, 2019h. "17 av 18 återvändare kom frivilligt till polisförhör". Nyhetsartikel. 2019-04-06 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/17-av-18-atervandare-kom-frivilligt-till-forhor-hos-polisen>. Hämtdatum: 2019-04-30
- Svenska Dagbladet*, 2019i. "Forskare: "Finns likheter med svenska SS-soldater". Nyhetsartikel. 2019-02-26 [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svd.se/forskare-finns-likheter-med-svenska-ss-soldater>. Hämtdatum: 2019-05-05
- Sveriges Television 1 = Sveriges Televisions hemsida, Så många IS-återvändare känner kommunerna till. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sa-dalig-koll-har-kommunerna-pa-is-atervandarna>. Hämtdatum: 2019-04-26
- Sveriges Television 2 = Sveriges Televisions hemsida, Regeringen: Ingen har skärpt terrorstraffen mer än vi. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/regeringen-allt-samrore-med-terrorister-ska-bli-olagligt>. Hämtdatum: 2019-05-02
- Svenska Yle* = Svenska Yles hemsida, Närmare 20 000 finländare med dubbla medborgarskap kan rösta i två EU-länder – men den som röstar två gånger kan få ett års fängelse. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/05/14/narmare-20-000-finlandare-med-dubbla-medborgarskap-kan-rosta-i-tva-eu-lander-men>. Hämtdatum: 2019-05-15
- Sweden Abroad = Sweden Abroads hemsida, Dubbelt medborgarskap i Norge. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.swedenabroad.se/sv/om-utlandet-for-svenska-medborgare/norge/hjalp-till-svenskar-utomlands/hjalp-kring-medborgarskap/dubbelt-medborgarskap/>. Hämtdatum: 2019-05-15
- UN Human Rights = FN:s avdelning för mänskliga rättigheters hemsida, Right to a Nationality and Statelessness. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Pages/Nationality.aspx>. Hämtdatum: 2019-05-09
- Utrikesdepartementet = Utrikesdepartementets hemsida, Syrien - avrådan. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/uds-reseinformation/ud-avrader/syrien---avradan/>. Hämtdatum: 2019-04-29

Övrigt:

SFS 2016:95. Lag om ändring i lagen (2010:299) om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet.

SFS 2003:148. Lag om straff för terroristbrott.